

ארורה זרש אשת מפחידי: Zeresh and Haman's Family

Dafna Siegman

א' דר"ח אדר ב' תשפ"ב

אסתר פרק ה

(ט) ויצא המן ביום ההוא שמם וטוב לב וכראות המן את מרדכי בשער המלך ולא קם ולא זע ממנו וימלא המן על מרדכי חמה: (י) ויתאפק המן ויבוא אל ביתו וישלח ויבא את אהביו ואת זרש אשתו: (יא) ויספר להם המן את קבוד עשרו ורב בגיו ואת כל אשר גדלו המלך ואת אשר נשאו על השרים ועבדי המלך: (יב) ויאמר המן אף לא הביאה אסתר המלכה עם המלך אל המשטה אשר עשתה כי אם אותי וגם למחר אני קרוא לה עם המלך: (יג) וכל זה איננו שנה לי בכל עת אשר אני ראה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך: (יד) ותאמר לו זרש אשתו וכל אהביו יעשו עץ גבה ומשיים אמה ובבקר אמר למלך ויתלו את מרדכי עליו ובא עם המלך אל המשטה שמם וייטב הדבר לפני המן ויעש העץ:

אסתר פרק ו

(יא) ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וילבש את מרדכי וירכיבהו ברחוב העיר ויקרא לפניו ככה ויעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו: (יב) וישב מרדכי אל שער המלך והמן נדסף אל ביתו אבל ונחפו ראש: (יג) ויספר המן לזרש אשתו ולכל אהביו את כל אשר קרהו ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו אם מזרע היהודים מרדכי אשר החלות לנפל לפניו לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו: (יד) עודם מדברים עמו וסריסי המלך הגיעו ויבהלו להביא את המן אל המשטה אשר עשתה אסתר:

1. אסתר רבה (וילנא) פרשה ט סימן ב

ויבא את אהביו ואת זרש אשתו וגו', ובכולם לא היו יודעים לתת עצה כזרש אשתו שהיו לו שלש מאות וששים וחמשה בעלי עצה כמנין ימות החמה, אמרה לו אשתו אדם זה שאתה שואל עליו אם מזרע היהודים הוא לא תוכל לו אם לא תבא עליו בחכמה במה שלא ניסה אחד מבני אומתו, שאם תפילו לכבשן האש כבר הוצלו חנניה וחביריו, ואם לגוב אריות כבר עלה דניאל מתוכו, ואם תאסרהו בבית האסורים כבר יצא יוסף מתוכו ... ואם עיניו תעוור הרי שמשון דקטל כמה וכמה נפשתיא מפלשתיא כד עויר, אלא צלוב יתיה על צליבא דלא אשכחינן חד מן עמוי דאשתזיב מניה, מיד וייטב הדבר לפני המן ויעש העץ.

2. מגילה טז.

כי הוה נקיט ואזיל בשבילא דבי המן חזיתיה ברתיא דקיימא איגרא. סברה: האי דרכיב - אבוה, והאי דמסגי קמיה - מרדכי. שקלה עציצא דבית הכסא ושדיתיה ארישא דאבוה. דלי עיניה וחזת דאבוה הוא, נפלה מאיגרא לארעא ומתה. ... המן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש, אבל - על בתו, וחפוי ראש - על שאירע לו.

As he was leading him through the street where Haman lived, his daughter who was standing on the roof saw him. She thought that the man on the horse was her father and the man walking before him was Mordecai. So she took a chamber pot and emptied it on the head of her father. He looked up at her and when she saw that it was her father, she threw herself from the roof to the ground and killed

herself. ... But **Haman hastened to his house, mourning and having his head covered**; mourning for his daughter, and with his head covered on account of what had happened to him.

3. מגילה טו:

ויספר להם המן את כבוד עשרו ורב בניו, וכמה רב בניו?

אמר רב: שלשים, עשרה מתו, ועשרה נתלו, ועשרה מחזרין על הפתחים.

ורבנן אמרי: אותן שמחזרין על הפתחים שבעים הויא ...

ורמי בר אבא אמר: כולן מאתים ושמונה הוו, שנאמר **ורב בניו, ורב** בגימטריא מאתן וארביסר הוו!

סנהדרין צו:

מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק

4. התרגום הארמי לאסתר ה': [מתורגם לעברית]

זרש היתה בתו של תתני פחת עבר הנהר

עזרא פרק ה פסוק ג

בה זמנא אָתא עליהון תתני פחת עבר נַקְרָה וְשֵׁתֶר בִּזְנֵי וְקִנְיָתָהוֹן וְכֵן אָמְרִין לָהֶם מִן שָׁם לָכֶם קָעָם בֵּיתָא דְנָה לְבָנָא וְאַשְׁרָנָא דְנָה לְשִׁקְלָלָה:

At that time, there came upon them Tattenai, the governor of the other side of the river, and Shethar-Bozenai, and their companies, and so they said to them, "Who issued to you the authorization to build this House and to found these walls?"

5. רבינו בחיי במדבר פרשת קרח פרק טז פסוק א

... שני עשירים גדולים היו בעולם אחד בישראל ואחד באומות, קרח בישראל המן באומות העולם, שניהם שמעו לנשותיהם ונפלו, המן שמע לעצת אשתו ונפל, שנאמר: (אסתר ה, יד) "ותאמר לו זרש אשתו וכל אוהביו יעשו עץ גבוה חמשים אמה" וגו', ועשה כן ונתהפכה מחשבתו עליו. קרח שמע לעצת אשתו ונפל, כשבא מבהמ"ד (מבית המדרש) אמרה לו: מה הלכה חדש לכם משה היום בבהמ"ד, אמר לה: פירש לנו מעשה תכלת, אמרה לו: מהו מעשה תכלת ..

6. אור חדש למהר"ל על פרק ו פסוק יב

... ויספר המן לזרש אשתו (שם יג) וגו' כאן מקדים זרש לפני אוהביו לומר לזרש אשתו וכל אוהביו, ולמעלה מקדים אוהביו אל זרש דכתיב (שם ה, י) וישלח ויבא את אוהביו ואת זרש אשתו, וזה מפני כי למעלה אוהביו שהם חוץ לביתו צריכים הבאה אל ביתו, אבל אשתו היא בביתו רק שלא היתה אשתו בחדרו אצל המן והיא באה מחדר לחדר ובשביל זה לא הוי צריך לכתוב ויבא רק מפני שאוהביו שהיו חוץ לביתו צריכים הבאה לביתו ובשביל זה סמך אוהביו אל ויבא וכיון שכתב ויבא בשביל אוהביו קאי נמי על זרש שהובאה מחדר לחדר אבל בשביל זרש לא כתב ויבא לכך הקדים אוהביו אל זרש.

7. דעת מקרא

פרק ה'

(י) **ואת זרש אשתו** – מסתבר שהמן נהג כדרך המלכים. אשתו לא היתה עמו בביתו, אלא כלואה בבית הנשים אשר לו. ועתה שלח המן וקרא לה אל המועצה שזימן בביתו.

(יד) **ותאמר לו זרש אשתו וגו'** – זרש בראש היועצים, כאשה נאמנה, הדואגת לשלום אישה ולשלום רוחו.

וכל אהביו – לומר, שכל הנוכחים הסכימו לעצה הזאת

פרק ו'

(יג) **ויספר המן לזרש אשתו ולכל אהביו** ... וכאן לא נאמר ששלח לקרוא להם. אפשר שהם היו ממתינים לו לשובו מן המלך, לדעת אם נעשתה עצתם, וכאן הקדים זרש ל"אהביו", לפי שהיא נתנה לו את העצה תחילה.

8. פירוש למגילת אסתר - מישאל ציון ואביגדור שנאן (אסתר ו:יב)

והמן נדחף אל ביתו – הפועל מן השורש דח"פ בהקשר למהירות מופיע במקרא ארבע פעמים בלבד, שלוש מהם במגילה (ו:יב, ג:טו, ח:יד), ופעם ב...דברי הימים.

והנה, הוראתו המקורית של בניין נפעל היתה הצבעה על פעולה החוזרת אל העושה אותה, כגון נעצב, נמלט או נרגע. זו גם משמעות "נדחף" בפסוקנו. איש לא דחף את המן אלא הוא פעל מעצמו בבהילות ובמהירות.

9. שושנת יעקב

שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תקלת מרדכי
תשועתם היית לנצח ותקונתם בכל דור ודור
להודיע שקל קנין לא יבשו ולא יקלמו לנצח כל החוסים בך
ארור המן אשר בקש לאבדי ברוך מרדכי היהודי
ארורה זרש אשת מפיחדי ברוכה אסתר בעדי
ארורים כל הרשעים ברוכים כל הצדיקים
וגם סרבונה זכור לטוב:

מחזור ויטרי

ארורה זרש סחה (=אמרה) יעשו עץ

ברוכה אסתר עלצה את יועץ (=שמחה עם מרדכי שיעץ לה)

ארורה זרש תימח שמה

ברוכה אסתר תיזכר לטובה